

SUNDHEDSSTYRELSEN

Styrelsen for International
Rekruttering og Integration

Vold i nære relationer hos gravide, kommende og nye forældre

Håndbog om opsporing
i almen praksis

Sundhed for alle ♥ + ●

Du kan læse om...

- 4 Hvorfor opspore for vold i nære relationer?**
 - 6 Opsporing blandt borgere med etnisk minoritetsbaggrund**
 - 8 Opsporing i almen praksis**
 - 10 Sikkerhed i forbindelse med opsporing**
 - 14 Spørgeguides**
 - 16 Sikkerhed efter opsporing**
 - 18 Opfølgning**
 - 20 Indsatser og henvisninger ved identifikation af vold**
 - 22 Samtykke, dokumentation og underretning**
 - 24 Voldsformer**
 - 26 Tegn på, at en person udsættes for vold**
 - 28 Tegn på æresrelaterede konflikter**
-

Vold i nære relationer hos gravide, kommende og nye forældre

Håndbog om opsporing i almen praksis

ISBN: 978-87-7014-606-7 (tryk)

ISBN: 978-87-7014-607-4 (elektronisk)

Design og layout: Sundhedsstyrelsen

Foto: Heidi Maxmilling for Sundhedsstyrelsen

© Sundhedsstyrelsen, 2024 – ver. 01, maj 2024

Har du forslag og bemærkninger til håndbøgerne, så skriv til Sundhedsstyrelsen på FOB@SST.dk. Forslag vil forsøges imødekommet i en eventuelt opdateret version.

Miljømærket tryksag
5041 0751

Forord

Denne håndbog er udarbejdet på baggrund af Sundhedsstyrelsen og Styrelsen for International Rekruttering og Integrations faglige grundlag "*Vold i nære relationer hos gravide, kommende og nye forældre – Fagligt grundlag for opsporing og indsatser*", som du finder på www.sst.dk/vold.

Håndbogen kan anvendes, hvor der foreligger en ledelsesmæssig beslutning om, at der skal arbejdes systematisk med opsporing af vold i nære relationer hos gravide, kommende og nye forældre. Den fremhæver centrale elementer, der er afgørende for opsporing. Disse kan man læne sig op ad og tilpasse lokal praksis. De centrale elementer er uddybet i det faglige grundlag, hvor du også finder referencer.

Der er fødesteder og sundhedsplejersker, der allerede har erfaringer med opsporing af og indsatser målrettet vold i nære relationer. Aktuelt har *Sammen uden vold – Gravide* på Amager og Hvidovre Hospital og *STOP-projektet* i Region Syddanmark erfaringer med at implementere systematisk opsporing og indsatser på fødeafdelingerne, og *Sammen uden vold – Småbørnsforældre* har ligeledes projekter i fem kommunale sundhedsplejer. De nævnte indsatser har udarbejdet materialer og opsporingsguides, som elementer i denne håndbog er inspireret af.

Hvorfor opspore for vold i nære relationer?

Vold i nære relationer udgør et folkesundhedsproblem, idet vold kan medføre alvorlige fysiske, psykiske og sociale konsekvenser for de personer, der udsættes for og overværer volden.

Vold, som udøves i en nær relation, er en handling eller hændelse, der – uanset formålet – er egnet til at krænke den udsatte persons integritet eller skræmme, smerte eller skade personen fysisk eller psykisk. Nære relationer omfatter en nuværende eller tidligere partner, et familiemedlem eller en anden person i den udsatte persons nære, private netværk.

Social- og Boligstyrelsen

Vold kan være små handlinger og ændre karakter, hyppighed og intensitet i perioder. Vold kan starte eller eskalere i graviditeten eller den første tid med det lille barn, fx på grund af ændringer i fysiske, følelsesmæssige, sociale og økonomiske krav og behov. Det er centralt at forebygge og systematisk opspore vold i denne periode, så familierne kan tilbydes rettidig støtte og behandling.

I almen praksis møder I familier på et tidspunkt, hvor der for langt de fleste er håb og drømme om et kommende familieliv. Dette tidspunkt kan være en oplagt mulighed for at opspore vold i nære relationer.

Så et frø

At spørge til vold kan have en forebyggende effekt og kan starte en erkendelsesproces hos borgeren. Mange borgere skal spørges flere gange, før de erkender eller vælger at fortælle, at de er eller har været udsat for vold. Ved gentagne gange at spørge til vold i nære relationer signalerer du, at vold er et emne, som både du og sundhedsvæsenet er opmærksomme på og tager alvorligt. Det skaber et rum for at tale om vold.

I denne håndbog vil du også blive introduceret for opmærksomhedspunkter relateret til æresrelaterede konflikter. Nedenfor er æresrelaterede konflikter defineret.

Æresrelaterede konflikter

Nogle borgere, som er udsat for æresrelaterede konflikter, har begrænset kontakt uden for deres nære netværk. Mødet med sundhedsprofessionelle i almen praksis kan udgøre en sjælden mulighed for at opspore æresrelateret vold.

Æresrelaterede konflikter er defineret i vejledningen til barnets lov og dækker både børn og voksne:

Æresrelaterede konflikter dækker over konflikter, der kan opstå i kollektivistiske og patriarkalske familieformer, hvor individets rettigheder og trivsel begrænses af hensyn til kollektivets ære og omdømme. Kollektivet kan både udgøres af den nære familie, af den udvidede familie og af netværket, hvoraf dele kan være bosiddende i andre lande. For at beskytte eller genoprette kollektivets ære og omdømme anvendes en række handlinger til at regulere og/eller sanktionere individets adfærd. Handlingerne omfatter negativ social kontrol, trusler, udøvelse af forskellige former for vold (fysisk, psykisk, seksuel, økonomisk, digital og stalking), drab, kvindelig omskæring, tvangsægteskaber og udlandsophold, der er til skade for barnet eller den unges l eller den voksnes) sundhed og udvikling.

VEJ nr. 10073 af 19/12/2023, Vejledning om generelle bestemmelser i barnets lov.

Opsporing blandt borgere med etnisk minoritetsbaggrund

Borgere med etnisk minoritetsbaggrund kan opleve sociale, kulturelle og sproglige barrierer i forhold til at få adgang til og få gavn af det danske sundhedsvæsen. Du bør derfor være særlig opmærksom på følgende ifm. opsporing af vold blandt borgere med etnisk minoritetsbaggrund:

- Manglende fælles sprog – overvej tolkebistand
- Det kan tage længere tid at opbygge en tillidsfuld relation, hvor du kan stille spørgsmål om vold
- Forskellige opfattelser af, hvornår handlinger er vold
- Frygt for at miste forældremyndighed
- Frygt for at miste opholdstilladelse

Borgere er sikret en række rettigheder i mødet med sundhedsvæsenet. Blandt borgere med etnisk minoritetsbaggrund er det særligt vigtigt at informere om rettigheder vedr. bl.a. forældremyndighed og opholdstilladelse.

Opholdstilladelse

Borgere, der har en opholdstilladelse betinget af en ægtefælles opholdsgrundlag som fx familiesammenførte, står i en særlig situation, hvis de bliver udsat for vold i parforholdet, fordi andre aspekter kan veje tungere end personlige behov og egen sikkerhed.

I mødet med en borger uden selvstændig opholdstilladelse, som er udsat for vold i en nær relation, er det derfor særlig vigtigt, at du er opmærksom på at dokumentere den vold, som borgeren er udsat for. Det kan have betydning for en eventuel sag om opholdstilladelse.

Du kan få vejledning vedr. dette ved kontakt til Udlændingestyrelsens hotline på telefon 70 26 28 18 og på www.nyidanmark.dk.

Systematisk opsporing

Denne håndbog beskriver en systematisk opsporing af vold, hvor opsporingsarbejdet er rettet mod alle, uanset om der er mistanke om vold eller ej. Det har en afstigmatiserende og forebyggende effekt, at borgeren gøres bevidst om, at der spørges ind til vold hos alle.

Opsporing i almen praksis

I opsporingen af vold foreslås det, at du:

- Tænker observation af tegn på vold ind i kliniske undersøgelser og konsultationer med gravide, kommende og nye forældre, og har den nødvendige viden om tegn på vold i nære relationer. Se s. 26 om tegn på vold.
- Kun spørger direkte til vold i et fortroligt og trygt rum. Se spørgeguide s. 14.
- Spørger til håndtering af uoverensstemmelser, hvis begge forældre eller andre nære relationer er til stede. Se spørgeguide s. 15.

Opsporing af vold kan tænkes ind i almen praksis i alle konsultationer, hvor der er fokus på psykosociale og familiemæssige forhold og trivsel. I henhold til *Anbefalinger for svangreomsorgen* er dette fokus tilstede ved følgende konsultationer:

- **Første konsultation i almen praksis:** Drøfte kvindens/parrets psykosociale forhold i forhold til graviditet og fødsel med henblik på at lave den første indplacering på svangreomsorgens fire niveauer.
- **Konsultation i almen praksis i uge 25:** Tidlig opsporing af en række potentielle risici i resten af graviditeten med henblik på forebyggelse samt samtale med fokus på parrets oplevelse af graviditeten indtil videre og på familiemæssige forhold, herunder samliv, familiemønstre og eventuelle konflikter af betydning for graviditet, fødsel og forældreskab.
- **Undersøgelse i almen praksis otte uger efter fødslen:** Vurdere moderens fysiske og mentale tilstand efter fødslen samt drøfte familiens trivsel.

Opsporing af vold kan endvidere tænkes ind i **de forebyggende børneundersøgelser** i almen praksis ved drøftelse af familiens aktuelle livssituation og af forældrenes trivsel relateret til forældreskabet.

Kan der skabes et fortroligt og trygt rum, hvor kun den ene forælder er til stede?

Ja ↓

↓ Nej

I et fortroligt og trygt rum med kun den ene forælder spørges direkte til vold.
Se spørgeguide på s. 14.
Identifikation af vold i nære relationer?

Ved tilstedeværelse af begge forældre eller andre nære relationer spørges til familiemæssige forhold, herunder samliv, familiemønstre, eventuelle konflikter og håndtering af uoverensstemmelser.
Se spørgeguide på s. 15.

Er der observeret tegn på vold?
eller
Tvivl om identifikation af vold?

→
Nej

Ja ↓

Nej ↗

Ja ↓

Opfølgning ved identifikation af vold, se s. 18. Læs om dokumentation og underretning på s. 22-23.

Opfølgning ved tvivl om identifikation af vold eller tegn på vold, se s. 19. Læs om dokumentation og underretning på s. 22-23.

Faglig vurdering
Kontinuerlig opmærksomhed

Sikkerhed

Af hensyn til sikkerheden for dig og borgeren, bør du kun stille direkte spørgsmål vedr. vold, når kun den ene forælder er til stede. Hvis begge forældre eller andre pårørende er til stede, kan du i stedet stille spørgsmål om familiemæssige forhold, herunder samliv, familiemønstre, eventuelle konflikter og håndtering af uoverensstemmelser.

Sikkerhed i forbindelse med opsporing

Opsporing af vold bør finde sted i et fortroligt og trygt rum, hvor kun den ene forælder er til stede, hvor der ikke er pårørende til stede, og hvor der ikke forekommer forstyrrelser.

Sikkerhed for både dig og borgeren skal være tilstrækkelig, før du kan foretage opsporing af vold. Ligesom i andre møder mellem dig og en borger er det væsentligt at vurdere, om det er sikkert for borgeren såvel som for dig at stille spørgsmål om vold.

Hvis du er usikker på relationen, oplever trusler eller spænding i rummet, eller hvis der er pårørende til stede, bør du ikke spørge direkte til vold. Du kan i disse tilfælde søge sparring med en kollega.

Hvis begge forældre eller andre pårørende er til stede ved konsultationen, kan du afhængigt af din vurdering, om rummet er trygt, spørge ind til familiemæssige forhold, herunder samliv, familiemønstre, eventuelle konflikter og håndtering af uoverensstemmelser. Du kan også observere for tegn på vold. Se s. 26 om tegn på vold.

At en borger giver udtryk for at have tillid til, at bestemte personer er til stede i rummet, er ikke i alle tilfælde nok til, at du kan antage, at det er et fortroligt og trygt rum.

Dilemma

Det kan virke modstridende at skulle skabe et fortroligt og trygt rum uden tilstedeværelse af begge forældre, når sundhedsvæsenet på samme tid ønsker at ligestille og inddrage begge forældre i hele forløbet under graviditet, fødsel og barsel. Ved tvivl om eller tegn på vold vejer behovet for sikkerhed dog tungere, og der bør skabes et fortroligt rum uden tilstedeværelse af partner eller andre nære relationer.

Spørgeguide – vold

Hvis den gravide, kommende eller nye forælder er alene, kan du opspore vold.

Start med at indlede samtalen med sætninger, der afstigmatiserer emnet. Forslag til indledende sætninger:

- *Nogle kvinder/mænd/gravide/par/forældre, som jeg møder i mit arbejde, har problemer, konflikter eller oplever vold i familien eller i relation til mennesker, som de er tætte med.*
- *Nogle kan opleve ubehagelige situationer eller at blive behandlet dårligt. Ikke alle ved, at de kan snakke med mig om det. Derfor er vi i vores praksis begyndt at spørge alle ind til det.*

Spørg herefter med indirekte og åbne spørgsmål om vold i nære relationer. Du kan forsøge at anvende hverdagsprog og give eksempler på handlinger jf. nedenstående forslag til sætninger:

- *Har du nogensinde oplevet, at din nuværende eller tidligere partner eller andre nære relationer har talt ned til dig, været nedværdigende, eller kontrolleret dig, fx bestemt hvem du må møde, hvor mange penge du må have, hvilket tøj du er tilladt at have på eller kontrolleret dine digitale medier?*
- *Har du nogensinde oplevet, at din nuværende eller tidligere partner eller andre nære relationer har truet, skubbet, slået, sparket eller udsat dig for anden type af fysisk skade?*
- *Har du nogensinde været bange for din partner eller anden nærtstående person?*

Hvis der opstår mistanke om vold, kan du stille mere direkte spørgsmål i forhold til konkrete voldshandlinger. Det kan være en fordel, at du bruger borgerens eget ordvalg i beskrivelsen af vold, så borgeren bedre kan genkende sig selv, når de åbner op for at tale om volden.

Se s. 18 om opfølgning ved identifikation af vold.

Spørgeguide – håndtering af uoverensstemmelser

Hvis begge forældre eller andre pårørende er til stede, bør du ikke spørge direkte til vold.

I stedet kan du, afhængig af din vurdering af om rummet er trygt, spørge til familiemæssige forhold, herunder samliv, familiemønstre, eventuelle konflikter og håndtering af uoverensstemmelser.

Start med at indlede til en samtale om håndtering af uoverensstemmelser. Forslag til indledende sætninger:

- *Nogle kvinder/mænd/gravide/par/forældre, som jeg møder i mit arbejde, har problemer eller konflikter i familien eller i relation til mennesker, som de er tætte med. Ikke alle ved, at de kan snakke med mig om det. Derfor er vi i vores praksis begyndt at spørge alle ind til det.*

Forslag til sætninger, der kan stilles om håndtering af uoverensstemmelser:

- *Hvordan vil I/du beskrive jeres/dit forhold helt generelt?*
- *Hvordan håndterer I/du og din partner uoverensstemmelser?*

Du bør altid observere for tegn på vold, se s. 26 om tegn på vold. Ved tegn på vold eller tvivl om, hvorvidt der er tegn på vold, er det vigtigt, at du forsøger at afklare, om der udøves vold.

Du kan fx planlægge en ny konsultation, en telefonsamtale eller skabe et fortroligt rum, hvor du uden tilstedeværelse af partner eller pårørende og uden forstyrrelser kan stille spørgsmål vedr. vold. Du kan stræbe efter kontinuitet og opbygning af en tillidsfuld relation i disse tilfælde.

Se s. 19 om opfølgning ved tvivl om identifikation af vold eller tegn på vold.

Sikkerhed efter identifikation af eller tvivl om vold

Når du har opsporet vold eller er i tvivl om, hvorvidt der er tegn på vold, er det vigtigt, at du taler med borgeren om sikkerheden i og omkring hjemmet, borgerens egen sikkerhedsadfærd og om eventuelle børns sikkerhed. Tal fx med borgeren om:

- Hvilke strategier borgeren har, når der opstår vold. Der kan henvises til udarbejdelse af en sikkerhedsplan i samarbejde med politi eller andre relevante myndigheder (kræver samtykke).
- Hvordan borgeren kan undgå yderligere vold.
- Hvordan borgeren kan sikre det ufødte barns og eventuelt andre børns sikkerhed.
- Hvordan borgeren kan kontaktes, hvis hun/han ikke møder op til den aftalte konsultation.
- Hvordan situationen gribes an, hvis den voldsudøvende part alligevel deltager i konsultation.
- Behovet for ekstra konsultationer.
- Digital sikkerhed.

Du bør derudover lave en faglig vurdering af behovet for involvering af politi, kommunale fagpersoner, krisecentre eller andre indsatser, der kan hjælpe borgeren og har viden inden for voldsområdet. Ved behov henvises borgeren til, at der laves en risikovurdering af borgerens sikkerhedsrisici (kræver samtykke). Risikovurderingen bør udarbejdes af fagfolk, der er certificeret hertil, fx politi.

Sikkerhed efter identifikation af eller tvivl om æresrelaterede konflikter

Når du har opsporet æresrelaterede konflikter eller er i tvivl om, hvorvidt der er tegn på æresrelaterede konflikter, er der – ud over de generelle opmærksomhedspunkter og sikkerhedsarbejdet i sager om vold – særlige opmærksomhedspunkter i dialogen med den udsatte:

- Samtale om vold og æresrelaterede konflikter afholdes uden tilstedeværelse af familiemedlemmer eller andre pårørende.
- Borgeren kan befinde sig i en dobbeltrolle, hvor borgeren både er underlagt kontrol og vold og samtidig er pålagt at kontrollere og udøve vold over for andre i familien, fx egne børn eller partner. Det kan påvirke borgerens villighed til at tale om den vold, hun/han selv er udsat for.
- Borgere udsat for æresrelaterede konflikter kan befinde sig i en situation, hvor de ikke er vant til at træffe valg på egne vegne. Det kan derfor være svært at blive spurgt ind til egne ønsker, sikkerhed mv. Det kan kræve længere tid for disse borgere at blive klar til at træffe afgørende beslutninger. Du bør udvise tålmodighed og "så frø" ved at vise forståelse for borgerens situation.

Behovet for sparring i denne type sager er ofte stort. Du kan få specialiseret rådgivning ved den nationale sikkerhedskonsulentordning:

www.nc-maerk.dk/raadgivningstilbud/sikkerhedskonsulenterne

Opfølgning ved identifikation af vold

Hvis du i samtalen med en borger finder, at borgeren er udsat for vold, skal borgerens behov for fysisk og psykisk hjælp vurderes. Herunder skal det vurderes, om der er akut brug for hjælp.

Tilgange

- Vurdér egen og borgerens sikkerhed.
- Gør det tydeligt, at du har tid til at lytte.
- Fokuser på ikke at dømme, vær støttende og bekræft, hvad borgeren siger.
- Yd praktisk hjælp og støtte svarende til borgerens ønske og bekymringer.
- Spørg til borgerens voldshistorie, vær lyttende og pres ikke borgeren til at fortælle.
- Brug kvalificeret – og af patienten accepteret – tolk, hvis I ikke har fælles sprog.

Hvis borgeren ønsker det, kan den **umiddelbare hjælp** inkludere:

- At tilbyde borgeren hjælp med at kontakte akut sundhedsfaglig behandling, fx skadestue, samt politi, krisecentre eller specialiserede tilbud.
- At hjælpe borgeren med at øge sikkerheden for sig selv og sine børn, hvor det er nødvendigt. Se s. 16 om sikkerhed.
- At yde eller mobilisere social støtte, fx via kommunale tilbud eller ved civilsamfundsaktører.

Underretning

Har du opsporet, eller har du mistanke om vold, skal du jf. den skærpede underretningspligt (barnets lov § 133) lave en underretning til kommunen, da der er et barn involveret, herunder evt. ufødt barn (se s. 23 om underretning). Jo mere du kan underbygge din mistanke, jo mere præcis en underretning kan du lave.

Opfølgning ved tvivl om identifikation af vold eller tegn på vold

Ved tegn på vold eller tvivl om, hvorvidt der er tegn på vold, er det vigtigt, at du forsøger at få afklaret, om der udøves vold.

Du kan fx planlægge en ny konsultation, en telefonsamtale eller skabe et fortroligt rum, hvor du uden tilstedeværelse af partner eller pårørende og uden forstyrrelser kan stille spørgsmål vedr. vold. Du kan stræbe efter kontinuitet og opbygning af en tillidsfuld relation i disse tilfælde.

Er du i tvivl om, hvorvidt en borger er udsat for vold eller udøver vold, kan du søge sparring ved:

- **Kollega** eller evt. **socialrådgiver**
- **Lev Uden Volds** nationale hotline på **tlf. 1888** (døgnåbent) eller www.levudenvold.dk
- Du kan søge sparring om æresrelaterede konflikter hos **den nationale sikkerhedskonsulentordning** via telefon og mail, der kan findes på hjemmesiden: www.nc-maerk.dk/raadgivningstilbud/sikkerhedskonsulenterne/

Socialfaglige kan herudover søge sparring ved:

- **Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO)** på tlf. 72 42 40 00 / viso@socialstyrelsen.dk

Baseret på din individuelle og faglige vurdering i den specifikke situation skal de sociale myndigheder underrettes, når der er børn involveret, herunder et ufødt barn, jf. den skærpede underretningspligt (barnets lov § 133). Du kan søge sparring og rådgivning hos socialrådgivere i børne- og familieafdelingen i kommunalt regi.

Indsatser og henvisninger ved identifikation af vold

Behov, præferencer og motivation for deltagelse i en indsats vil afhænge af den enkelte gravide, kommende eller nye forældre, der er udsat for eller udøver vold i nære relationer. Det betyder, at du skal søge at afklare, hvilken indsats der vil være relevant, og hvorvidt den relevante indsats findes i borgerens region eller kommune. Herefter skal der sikres en sikker overgang og overlevering af information til en eventuel indsats.

I nogle situationer vil det være hensigtsmæssigt, at denne afklaring drøftes med kollega og evt. socialrådgiver. I denne afklaringsproces kan du også søge rådgivning ved børne- og familieafdelingen i kommunen.

Du kan fx få gratis og anonym rådgivning om tilbud i dit lokalområde via **Lev Uden Volds nationale hotline**:

- Lev Uden Volds nationale hotline på tlf. 1888 (døgnåbent) eller www.levudenvold.dk

Du kan få sparring ved **den nationale sikkerhedskonsulentordning**:

- Den nationale sikkerhedskonsulentordning: www.nc-maerk.dk/raadgivningstilbud/sikkerhedskonsulenterne/

Socialfaglige kan endvidere få sparring ved:

- **Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO)** på tlf. 72 42 40 00 / viso@socialstyrelsen.dk

Hvis du vurderer, at det er nødvendigt – og borgeren giver samtykke hertil (se s. 22 om samtykke) – kan du:

- Kontakte det regionale Familieambulatorium eller Tværfagligt team med særlig ekspertise i sårbare og socialt udsatte (afhængig af organisering af niveaudeling i regionen) ved skriftlig henvisning eller telefonisk kontakt med henblik på konkrete aftaler om opfølgning og samarbejde.
- Kontakte den ledende sundhedsplejerske ved skriftlig henvisning eller telefonisk kontakt med henblik på konkrete aftaler om opfølgning og samarbejde.
- Henvise/anvise til eventuelle tilbud i kommunen, regionen eller civilsamfundsorganisationer.

I svangreomsorgen og sundhedsplejen kan der ligeledes henvises til tilbud i kommunen, regionen eller civilsamfundsorganisationer. Svangreomsorgen kan henvise til forløb i Tværfagligt team med særlig ekspertise i sårbare og socialt udsatte eller det regionale Familieambulatorium. Svangreomsorgen kan informere sundhedsplejen, og i både svangreomsorgen og sundhedsplejen kan almen praksis kontaktes med henblik på konkrete aftaler om opfølgning og samarbejde.

En underretning kan også foranledige relevante indsatser.

Skriftligt materiale

Information om vold (alle voldsformer) kan være relevant at have i din praksis. Det kan fx være plakater og flyers med information om mulighed for anonym rådgivning ved **Lev Uden Volds nationale hotline** på telefon **1888**. Plakater og flyers er tilgængelige på dansk, arabisk, tyrkisk, kurdisk, urdu og somalisk. Materialerne kan bestilles gratis eller downloades som pdf-filer, se www.levudenvold.dk.

Samtykke

Skal du kommunikere på tværs af sektorer, fx ved observation af tegn på og tvivl om vold, skal der som udgangspunkt være samtykke fra den borger, det drejer sig om. Det gælder, uanset om det er borgeren, der er udsat for eller udøver af volden. I situationer, hvor der er bekymring for et barns tarv, er der lovgivning, som tillader, at tavshedspligten brydes (læs mere i det faglige grundlag).

Eksempel på dialog om samtykke:

- *"Når jeg ser, at du lever under disse forhold og med flere svære*
- *ting, som kan påvirke dit og dit barns helbred, bliver jeg bekymret*
- *og vil gerne involvere sundhedsplejersken/jordemoderen/*
- *socialrådgiveren etc."*

I nogle situationer er det muligt at kommunikere med andre sundhedsprofessionelle, myndigheder, organisationer m.fl. uden samtykke (jf. sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2). Du skal kunne begrunde, hvorfor der ikke er forsøgt indhentet samtykke, fx hvis indhentning af samtykke medfører risiko for en persons sundhed eller sikkerhed.

Dokumentation

Du skal efter en vurdering af sikkerhed dokumentere i journalen, om du har spurgt ind til vold i nære relationer, og hvad borgeren har svaret. Du skal dokumentere i journalen for den person, der er udsat for vold.

Ved tvivl om hvad der kan dokumenteres i forhold til sikkerhed, kan du søge sparring ved fx en kollega.

Underretning

At overvære vold i nære relationer kan have alvorlige konsekvenser.

Ved identifikation af eller mistanke om vold hos gravide, kommende og nye forældre og ved bekymring for et barn, herunder et ufødt barn, skal du rette henvendelse til de sociale myndigheder gennem en underretning, jf. den skærpede underretningspligt (barnets lov § 133). Det er vigtigt, at du underretter kommunen, så barnet og familien får den rette hjælp.

Det er de sociale myndigheder, der har det primære ansvar samt kompetencer til at handle ved tvivl om, at et barn har behov for støtte fra kommunen. Formålet er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for omsorg, læring, udvikling, trivsel, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.

Underretningspligten er en individuel pligt for den enkelte sundhedsprofessionelle. Der er ikke formkrav til underretninger.

Underretningen kan udfyldes via en blanket på kommunens hjemmeside i den kommune, hvor det ufødte barn/barnet har bopæl. Information om underretningspligten findes på Social-, Bolig og Ældreministeriets hjemmeside.

Ankestyrelsen har udarbejdet materiale til brug for fagpersoner med henblik på at sikre, at der ydes kvalificeret og kompetent hjælp til familien. Materialet kan findes på Ankestyrelsens hjemmeside (www.ast.dk/born-familie/hvad-handler-din-klage-om/underretninger/underretninger-om-born-og-unge).

Forvaltningslovens § 19, stk. 2 rummer mulighed for, at man i særlige situationer kan undlade partshøring af en eller begge forældremyndighedsindehaverne i dele af dokumenterne, fx når der underrettes på mistanke om æresrelaterede konflikter.

Voldsformer

Der findes mange former for vold. Personer udsat for vold vil ofte opleve flere voldsformer samtidig, ligesom volden kan have forskellig intensitet og hyppighed. Vold kan forekomme i perioder, gentagne gange eller være konstant.

Eksempler på voldsformer og voldshandlinger:

Psykisk vold

- Gentagne handlinger, som nedgør, ydmyger, krænker, manipulerer, truer, overvåger, kontrollerer eller isolerer

Fysisk vold

- Rive, ruske, slå med flad eller knyttet hånd, sparke, skubbe, kvælningsforsøg, angribe med kniv eller våben

Stalking

- Gentagne opkald, sms'er, e-mails, forfølgelse, overvågning, rygtespredning, chikanering af pårørende (som fx optræder efter parforholdsbrud)

Seksuel vold

- Uønskede befølinger af seksuel karakter, tvang til at udføre seksuelle handlinger, voldtægtsforsøg, voldtægt

Økonomisk vold

- Handlinger, der mindsker mulighed for at bestemme over eget forbrug, fx manglende adgang til egne konti, påført gældsstiftelse, fysisk skade på ejendele

Materiel vold

- Handlinger, der er rettet mod at ødelægge en anden persons ejendele

Digital vold

- Krænkelse af/skade den anden ved brug af digitale medier, fx adgang til MitID, bankkonti, sociale medier, uønsket billeddeling

Tvang

- Tvinge nogen til at gøre, tåle eller undlade noget fx ved fjernelse af kondom eller andre præventionsmidler, tvang eller pres til at blive gravid, tvang til at få abort (reproduktiv tvang)

Tegn på, at en person udsættes for vold

Der kan ikke laves en tjekliste, som kan benyttes til at identificere personer, der er udsat for vold. Der kan være nogle tegn, som både kan skyldes almindelige forhold, men som også sammen med andre indikationer kan medføre, at man skal have en øget opmærksomhed på, om vold kan være en aktuell problematik. Det kan også være, at der ikke er nogle tegn, eller at tegn på vold skjules, fx af frygt for konsekvenser af at fortælle om vold.

Tegn, der indikerer, at en borger er udsat for vold, kan også være udtryk for andre former for mistrivsel. Din observation af tegn kan derfor indgå som en del af din generelle faglige vurdering. Nedenstående liste er ikke udtømmende.

Fysiske tegn

- Skader (fx blå mærker, brænde- eller stikmærker)
- Fysiske og kroniske smerter
- Gentagne skader, infektioner og uforklarlige blødninger vaginalt eller analt
- Komplikationer i forbindelse med graviditet og fødsel (fx ikke planlagte graviditeter, spontane aborter, lavere fødselsvægt hos nyfødte og præmatur fødsel)

Psykiske/psykosomatiske tegn

- Symptomer på depression, angst, PTSD og søvnforstyrrelser
- Selvmordstanker eller selvskade
- Alkohol- og andre former for misbrug
- Uforklarlige kroniske mave-tarm-symptomer
- Uforklarlige symptomer i reproduktionssystemet
- Uforklarlige kroniske smerter
- Gentagne helbredsundersøgelser uden sikker diagnose

Adfærdsmæssige tegn

- Manglende fremmøde til kontrol
- Gentagne henvendelser med uspecifikke problemer
- Usammenhængende historier
- Utryghed ved gynækologiske undersøgelser
- Manglende råderet over egen økonomisk situation
- Isolation/mistet kontakt til socialt netværk
- Manglende overskud til at varetage forældrerollen eller psykisk og fysisk aggression over for egne børn

Tegn ift. dynamikken med partneren

- Virker nervøs, usammenhængende, kaotisk eller ængstelig i partners nærvær
- Har forbud mod at færdes alene uden partner
- Modtager hyppige opkald eller SMS'er
- Får ikke selv lov til at svare på den sundhedsprofessionelles spørgsmål
- Påtrængende tilstedeværelse fra partner eller andre nære relationer, fx ved at partneren altid kommer med til møder med borgeren

I opsporingen af om en borger udsættes for vold, kan det også være relevant at observere for tegn på, at en person udøver vold og tegn på, at et barn udsættes for eller overværer vold. Se eksempler herpå i det faglige grundlag.

Tegn på æresrelaterede konflikter

Det er vanskeligt at identificere motiverne for vold – herunder de æresrelaterede. Generelt ved vi, at der ved æresrelaterede konflikter ses samme tegn som nævnt tidligere, se s. 26 om tegn på vold. Herudover ses særlige tegn, der relaterer til det kollektive aspekt ved æresrelaterede konflikter. Der kan observeres for disse tegn i forbindelse med opsporing af æresrelaterede konflikter. Der findes ikke en tjekliste, men der er nogle forhold, der kan gøre, at man skal være ekstra opmærksom i opsporingen. Nedenstående liste er ikke udtømmende.

- Giver udtryk for at familiens/kollektivets æresnormer står over individets ønsker (kollektivistisk livssyn)
- Giver udtryk for at være isoleret, kontrolleret eller at blive holdt øje med af familien og/eller netværket omkring den gravide/parret
- Frygter rygter om udsattes/parrets situation, som kan fremtvinge sanktioner og vold fra familien
- Viser tegn på at blive misinformeret af ægtefælle/familie ift. rettigheder og muligheder i Danmark
- Frygter at barnets køn ikke stemmer overens med familiens ønske
- Påtvungen uønsket graviditet/påtvungen uønsket abort, fx tidligere
- Viser tegn på psykisk mistrivsel, fx pga. negativ social kontrol/psykisk vold
- Har ikke adgang til personlige papirer som pas, MitID, bankkonto, telefon eller til internettet eller adgang til disse er delt med andre familiemedlemmer, fx ægtefælle, forældre, søskende
- Føler sig presset til at handle på en bestemt måde, fx at forblive i ægteskab pga. ærestab/tabu ved skilsmisse
- Andre familiemedlemmer har indgået uønsket ægteskab og/eller er nægtet skilsmisse
- Har været på genopdragelsesrejse tidligere, eller nære familiemedlemmer har
- Har været udsat for kvindelig kønslemlæstelse

En række nationale aktører har en særlig rådgivende funktion omkring æresrelaterede konflikter for både borgere og fagpersoner.

- **Den nationale sikkerhedskonsulentordning**

Kan kontaktes via telefon og mail tilgængelig på www.nc-maerk.dk/raadgivningstilbud/sikkerhedskonsulenterne. Indsatsen består af rådgivning til borgere og myndigheder om æresrelaterede konflikter, negativ social kontrol, ufrivillige udlandsophold og genopdragelsesrejser.

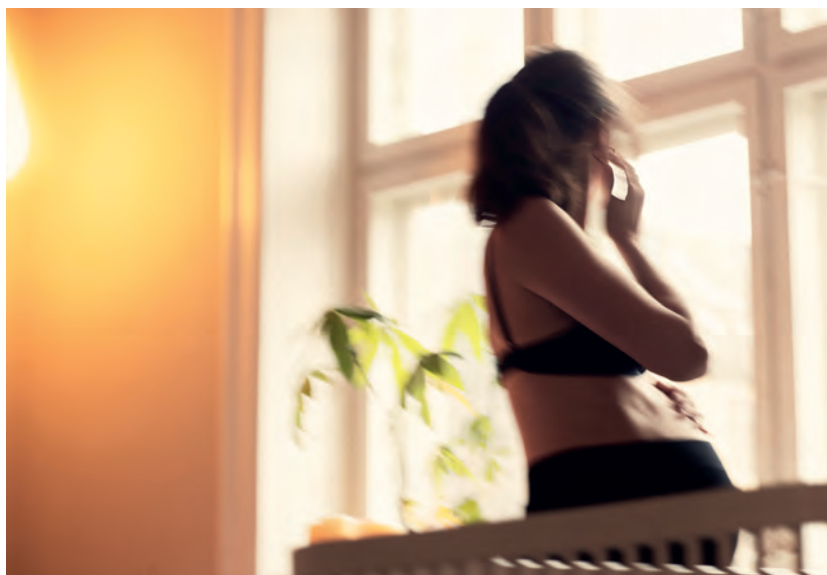
- **RED Center**

RED Center er en af flere VISO-leverandører, som på foranledning kan bistå kommuner med konkrete og særlig komplicerede sager om æresrelaterede konflikter.

RED rådgivning kan kontaktes på tlf. 70 27 76 66.

RED Safehouse på Sjælland kan kontaktes på tlf. 55 78 20 00.

RED Safehouse i Jylland kan kontaktes på tlf. 55 78 20 10.

Lokal tilgang

- Har vores praksis retningslinjer for håndtering af vold i nære relationer?
- Har vores praksis retningslinjer for håndtering af æresrelaterede konflikter?
- Har vores praksis informationsmateriale om vold målrettet gravide, kommende og nye forældre?
- Har vores praksis forholdt sig til, hvordan vi henviser til lokale indsatser og tilbud på voldsområdet?
- Har vores praksis en procedure for at beskytte personalet, hvis de føler sig truet/oplever vold?

Sundhedsstyrelsen og Styrelsen for International Rekruttering og Integration takker de mange aktører, der har bidraget til arbejdet med det faglige grundlag og deraf håndbøgerne.

Afdeling for Socialmedicin, Bispebjerg og Frederiksberg Hospital • Børns Vilkår • Danner • Danske Regioner • Dansk Flygtningehjælp • Dansk Pædiatrisk Selskab • Dansk Selskab for Almen Medicin • Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi • Dansk Socialrådgiverforening • Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd – VIVE • Det nationale integrationsråd • Dialog Mod Vold • Fagligt Selskab for Gynækologiske og Obstetriske Sygeplejersker • Fagligt Selskab for Sundhedsplejersker • FAKTI • Familieambulatorierne • Fonden for Socialt Ansvar • Forskningscenter for Migration, Etnicitet og Sundhed, Københavns Universitet • Forum for Mænds Sundhed • Indvandrermedicinsk Klinik, Region H • Integrationshuset Kringlebakken • Jordemoderforeningen • Kommunernes Landsforening (KL) • Kompetencecenter for Transkulturel Psykiatri • Københavns Vestegns Politi • Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (LOKK) • Lev Uden Vold • Mandecentret • Mary Fonden • MINO-Danmark • Mødrehjælpen • Nationalt Center mod Æresrelaterede Konflikter (MÆRK) • Ole Kirks Fond • Operate – En barndom uden vold • Praktiserende Lægers Organisation (PLO) • Projekt God Start på Familielivet • Rambøll Management Consulting • RED Center • Røde Kors • Sabaah • Social- og Boligstyrelsen • Specialkrisecenter Rosenly • STOP-projektet, OUH • Syddansk Universitet • Søstre mod vold og kontrol • Videnscenter for Psykotraumatologi • Østifterne